

U. NOOTEBOOM

DICHTERS UIT EIGEN HUIS

Land der Zuidwandelaars. Paul Vlemminx — Boekhandel Triborgh, Tilburg 1938.

Blazoën. Frank Valkenier — Drukkerij Henri Bergmans N.V., Tilburg 1938.

Taferelen van de Menswording Onzes Heren. Frank Valkenier. — Boekhandel Triborgh, Tilburg 1938.

Balladen van Brabant. Frank Valkenier. — Vox Romana. Schiebroek.

Legenden van God den Almachtigen Vader. Luc. van Hoek. — Boekhandel Triborgh, Tilburg 1938.

Een goede oogst in een korte spanne tijds. Met deze verzenbundels en dit proza me ik te mogen zeggen, dat we, ook wat de kunst betreft, weer beland zijn in eigen huis. Niet dat het in de jaren vóór de opkomst van deze dichters aan Brabantse schrijvers ontbroken heeft, maar de vorige generatie was totaal anders van levenshouding. Zij hadden wel oog voor het eigene, maar interpreteerden dit eigene veel meer als het eigenaardige, dat van buiten af gezien dankbare stof leverde voor romans en novellen, die door het nederlandse publiek gelezen werden, zoals men de relictien van een primitieve cultuur in een museum met een nieuwsgierige belangstelling beschouwt. De vorige generatieschrijvers — en ook nog enkele van de huidige — stonden met hart en geest buiten de Brabantse gemeenschap; de verschijnselen, die zij litterair behandelden, zagen zij niet als uitingen van een levenstotaliteit, die innerlijk haar diepste fundering vond. Daardoor kregen we een oppervlakkige literatuur, die alleen met het uiterlijke zich bezighield, die daarom den lezer vaak moest verbazen en niet minder vaak een deernis opriep met dat volk daar in het Zuiden, dat in kleine omstandigheden leefde en zich met een onverklaarbare blijmoedigheid door het harde leven heensloeg.

Het was een soort Zuidelijk-regionale kunst, door Hollanders-naar-den-geest bedreven.

* * *

Met de bovenstaande bundels komen eigen mensen en een eigen kunst aan het woord. Eigen mensen in het eigen milieu opgegroeid, en volwassen te midden van het eigene volk. Die Brabant niet zien als een museum-verschijnsel in de rij der Nederlandse provincies, maar als een land, waar het leven nog goed is, vol evenwicht en evenmaat. Hun leven en schrijven is vrij van een nieuwsgierige, litteraire belangstelling. Hun vers is niet de wonderlijke ontdekking van het eerst-niet-gekende, het is de vormgeving van het langgekende en het aan-het-leven vertrouwde. Deze oogst is een vrucht van eigen bodem. Daarom zit er de belofte in van een toekomstige katholieke poëzie. Omdat deze poëzie Brabants is, mist zij de gekweldheid en de levensonvoldaanheid van de poëzie, die in Nederland tot nu toe sterk gangbaar was. Zij zwaait niet met sociale idealen, die dag in dag uit van kleur verwisselen. Maar zij is sociaal in den vollen zin van het woord : zij is begrijpelijk voor het volk en uit het volk opgegroeid. Zij is niet het woord van eenlingen opgesloten in een ivoren toren : het zijn stemmen van mensen onder het volk, en de zin der poëzie valt over heel het volk heen.

Daar is Frank Valkenier, die debuteert met drie bundels : Blazoën, Taferelen van de menswording Onzes Heren en de Balladen van Brabant. De verzen in „Blazoën” zijn van een onge Kunstelde schoonheid, een goedheid die allerminst litterair is, omdat zij levende is. Het vers is open van klank, kleur en zin ; van een schoonheid die even natuurlijk is als de bloei van een lentedag. Het vers is nog pril en soms onvolwassen, maar het groeit op een vollen rijken wortelstok naar het wonder van het leven in Gods rijke licht. De verwondering van zijn vers is de verwondering in blijheid. De balladen van Brabant zijn van een directe zeggingskracht, met het aan en terugzweven van het eendere motief, dat aan het volks-gedicht zo sterk eigen is ; zij zijn weer van die eenvoudige structuur, dat ze soms naar een zekere gemakkelijheid glijden, maar over het algemeen is de draad van het verhaal zo strak gespannen, dat de ballade in een gaaf rhytme zich naar zijn einde stort. Sterk en prachtig lijkt ons de ballade van Jonk-vrouw Margreet. Het vruchtbaarste en het schoonste is Frank Valkenier in de Taferelen van de menswording onzes Heren. Dit zijn zuiver en sober-gedichte taferelen, met veel tederheid

geschreven en ongemeen eigen van visie. Zij zijn van een gezonde middeleeuwse religieusiteit, die religieusiteit die de puurheid van een madonna schildert, zonder dat de Lieve-Vrouwengestalte week of sentimenteel werd; die rijke kleuren wist te vinden, zonder door bontheid de tederheid te schaden.

Lod. van Maelstede bundelde zijn eerste goede gedichten. De langere verzen zijn nog wat licht van gang, en de taal is nog niet geheel vergroeid met het direkte woord. Er zijn nog enkele aanduidingen, dat deze dichter niet geheel ontgroeid is aan het precieuze epitheton zoals: robijnen handen; de glans der maan, zacht en opaal; een glazen waterbron; maar het gedicht is helder en onbeslagen van toon. Men ontkomt niet aan de suggestie, dat de primitieve schilders de meesters zijn waarvan „Kersttriptiek” en „Pastorale” werden afgeluisterd. Een Zuidelijke losse fantasie speelt door alle religieuze gedichten.

De herders gaan nu heen en groeten
met eenen schoonen groet de Moeder en het Kind;

Er zijn scherp gebeeldhouwde regels zoals in Eerste
Communie:

Ze hebben niets dan zes of zeven jaar
van lach en tranen en heel kleine zonden

of zoals in Parce Domini:

Die in de plooien van de bergen
de kiemen bergt van Uw Almogendheid.

Wellicht las ik het liefste dat sobere gedicht, de oude man, dat feitelijk een potloodstreep is op een groot wit papier.

Met land der Zuidwandelaars publiceert Vlemminx zijn vierden bundel, verzen nog uit het begin der dertiger jaren, die buiten het zwaarder-litterair karakter vielen van den sonettenbundel: Ontginningen. Vlemminx blijft in zijn verzen steeds aan zich zelf gelijk: de melodie van zijn pastorale houdt steeds de eigenste klankkleur, waar de techniek van zijn

verzen zich steeds vervolmaakt. Zijn sentiment handhaaft zich ongewijzigd, maar de speelsheid van zijn woord en de soepelheid van zijn vers geven zijn gedicht steeds een nieuwe bekooring.

En ik blijf kalm, als zou er niets gebeuren ;
'k ben hopeloos, want hoop werd werkelijkheid.
Ze zeggen : „hij zit heel den dag te treuren”,
maar ik ben sprakeloos van zaligheid.

Er is een zekere preciositeit in dit vers, naar den geest van de Franse Humanisten. Vlemminx gebruikt voor zijn gedichten het woord van alledag, maar hij goochelt er mee, gebruikt het antithetisch en in tegenstellingen, zo dat zijn gedicht, dat uit vlakke woorden bestaat, altijd weer glinstert met kleine fonkelingen en verrast.

Zoo b.v.

Maar alles is nog niet verloren, want ik win,
nu ik verlies, een nieuw begin ;

Er is een wijd leven in deze verzen in teruggetrokkenheid en afgescheidenheid geschreven ; het is het vers van den gelukkigen eenzame die alle blijdschap van hemel, aarde, water, zon en bomen kent.

Benijde mij mensen met uw zoer gezicht
en met uw haastge passen !
Ik heb gewacht, en iets van meer gewicht
viel in mijn schoot, dan wat gij als uit plicht
vergaard hebt in uw kassen.

Lichter van toon en lichter van lied dan in zijn laatste bundel „Ontginningen” is deze bundel ; maar vol van kleine bekoeringen en zingende melodieën. Zó de zangerige vaart van Kempies Arkadie en de opstuwende blijdschap in Paaslied. Land der Zuidwandelaars is onder deze bundels wel de bundel het sterkst vanuit de eigen persoonlijkheid geschreven, zonder dat zij de allerindividueelste expressie werd van de allerindividueelste emotie. Omdat de kunst van Vlemminx veel verder gaat dan het eigen ik.

Een bundel proza is er onder deze vijf publicaties: *Legenden van God den Almachtigen Vader van Luc van Hoek*. Het korte verhaal komt in onze hedendaagse Nederlandse literatuur zeer schaars voor. Het is of de schrijvers alleen maar aandacht hebben voor grotere concepties. Alleen uit dit oogpunt al is het verschijnen van deze legenden zeer toe te juichen. Maar er is meer : deze verhalen zijn geschreven in een soepel sober proza, zij zijn van een rijke fantasie, die nimmer uitbundig werd, maar die een zeer sterken band heeft met het volksverhaal. Het is boeiend geschreven proza, van een sterke originaliteit, waarin ernst en humor gelijkmatig met elkaar verweven zijn.

In deze legenden is zeker nog een deel van het Brabantse volksbezit aan vertelsels en verhalen verwerkt, echter zó dat deze legenden een volkomen nieuwe en eigene kleur hebben. Deze religieuze fantasie is volmaakt volkseigen en de soberheid van v. Hoeks verhaaltrant ook. De ingehoudenheid waarmede deze verteller spreekt, maakt zijn verhaal zo boeiend en treffend.

Zoals wij in den aanvang zeiden : deze bundels geven een goeden oogst. Wij zouden tevreden zijn, als een mens niet steeds meer verlangt. Wat met deze bundels verscheen is voor een deel nog slechts belofte : een jonge bloei op diep doorgedrongen wortels : en op den goeden rijken bodem van Brabant moge de bloei ieder jaar rijker worden.